

De geschiedenis
van slavernij in Azië
onder de VOC
Antwoordenbladen
voor leerlingen

internationaal instituut
voor sociale geschiedenis

De geschiedenis van slavernij in Azië onder de VOC

Antwoordenbladen voor leerlingen

Oriëntatie

Opdracht 1

Antwoord:

- 2: Tijd van jagers en boeren (-3000 v.C.) prehistorie
- 6: Tijd van Grieken en Romeinen (-3000vC-500) oudheid
- 1: Tijd van monniken en ridders (500-1000) vroege middeleeuwen
- 5: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800) vroegmoderne tijd
- 3: Tijd van burgers en stoommachines (1800-1900) moderne tijd
- 4: Tijd van televisie en computer (1950-nu) moderne tijd

Opdracht 2

Bijvoorbeeld:

- Schilderijen en tekeningen van slaven. Deze bronnen komen uit de tijd zelf, waardoor ze een gedetailleerd beeld kunnen geven van het leven toen. Maar afbeeldingen hebben tegelijkertijd vaak het doel om een mooier beeld te geven dan het leven werkelijk was: zo kan een slaveneigenaar er bijvoorbeeld belang bij hebben gehad geen schilderijen te maken van de slechte behandeling van slaven.
- Administratieve documenten van de VOC. Deze documenten zijn vaak zakelijk en komen uit de tijd zelf. Vaak zijn ze gemaakt om bepaalde aspecten van het VOC-bedrijf nauwkeurig bij te houden (zoals het personeel, de handel of de rechtsspraak). Dat maakt ze vrij betrouwbaar voor onderzoek naar deze aspecten.

De diepte in

Opdracht 3

Antwoord:

- a) Wel. In bron is te zien dat tot 1750 meer slaven in Nederlandse gebieden in Azië wonen dan in het Atlantisch gebied (75.500 tegenover 64.000). Vanaf 1775 is de slavenbevolking in het Atlantisch gebied groter dan in Azië (100.000 tegenover 79.500).
- b) Niet. In de bron is juist te zien dat de slavenbevolking tot 1750 in Azië groter is dan in het Atlantisch gebied (75.500 tegenover 64.000). Vanaf 1775 is de slavenbevolking in het Atlantisch gebied groter dan in Azië (100.000 tegenover 79.500).
- c) Niet. In de bron staat een minimale en maximale invoer van slaven nodig was om de slavenpopulatie in Azië en het Atlantisch gebied in stand te kunnen houden. Er staat niet dat Nederlanders al die slaven invoerden.
- d) Niet. In de bron staat een minimale en maximale invoer van slaven nodig was om de slavenpopulatie in Azië en het Atlantisch gebied in stand te kunnen houden. Er staat niet dat Nederlanders al die slaven invoerden.

Opdracht 4

Antwoord:

- a) De bron hoort bij het kenmerkend aspect Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie. Je ziet dat tussen Afrika en Azië goederen zoals specerijen en slaven worden verhandeld.
- b) Onder andere nootmuskaat (Banda-eilanden), kruidnagel (van de Molukken) en koffie (van Java).
- c) Slaven die in Indië werkten kwamen oorspronkelijk uit Zuid-Afrika/Madagaskar, Bangladesh, de Filipijnen en Papua-Nieuw Guinea.
- d) De slaven voelden zich waarschijnlijk onveilig en verdrietig omdat ze uit hun vertrouwde omgeving waren gehaald als handelswaar; ze kenden de taal in hun nieuwe omgeving niet.

Opdracht 5

Antwoord:

- a) Bron 3: slaven sjouwen met tonnen (linksvoor), een slaaf draagt de parasol van een Europees stel (iets meer naar rechts), slaven dragen parasols voor de mannen te paard (midden en rechtsvoor).
- b) Bron 4: slaven sjouwen met parasols en zwaaien Europeanen koelte toe met een waaier (linksvoor), slaven sjouwen zwaar materiaal (stenen?) (rechtsvoor) onder bedreiging van een opzichter met een stok in de hand.
- c) Bron 5: twee slaven reiken de familie Cnoll eten aan (rechts).
- d) Bron 6: slavinetje Bietja speelt met Jantje.
- e) Slaven konden op elke leeftijd verhandeld worden: dat gold dus ook voor kinderen. Soms verkochten mensen hun kinderen als slaaf. Mensen konden ook als slaaf geboren worden, want als een slavin een kind kreeg, werd dat kind meestal ook slaaf.
- f) De stelling lijkt op basis van deze bronnen juist. Buitenshuis moeten de slaven zwaar lichamelijk werk doen, zoals je ziet in bron 3 en 4. In huis moeten ze net als gewone bediendes eten klaarmaken (bron 5). Slavinetje Bietja is speelmaatje van Jantje (bron 6).

Opdracht 6

Antwoord:

- a) De slavenbezitter wilde slaven bang maken voor elkaar. Als weggelopen slaven door hun medeslaven worden gestraft en niet door de bezitter of opzichter, zijn medeslaven net zo gevaarlijk. Dat ondergraaft de onderlinge solidariteit tussen slaven.
- b) Ook in huishoudens kan het werk van slaven zwaar zijn. Uit bron 7 blijkt dat slaven die in het huishouden werkten en leefden het zwaar kunnen hebben. Als ze zoals in bron 7 weglopen, kunnen ze een zware straf krijgen. De rechtszaak gaat over de verwonding door Ontong. De zware bestraffing van Ontong in het huishouden van de slavenmeester was toen toegestaan en wordt dus gewoon beschreven in de rechtszaak.. Dat maakt deze bron op dit punt redelijk betrouwbaar.

Opdracht 7

Antwoord:

- a) De Bantamse vissers wilden de slaven verkopen nadat ze hen hadden ontvoerd om zo geld te verdienen.
- b) Volgens de bron waren er veel slaven in Batavia. Zowel Europeanen en Aziaten handelden hierin om geld te verdienen. Slavenhandel vormde een onderdeel van de opkomende wereldeconomie. Hierdoor waren slaven ook interessante handelswaar voor de Bantamse vissers, hoewel dat niemands bedoeling geweest zal zijn.

Opdracht 8

Antwoord:

- a) De bron is bruikbaar voor je onderzoek. Het bevat een vonnis waaruit blijkt dat schipper Jan Olbits, die werkte voor de VOC, handelde in slaven.
- b) De bron is betrouwbaar: Het is een rechtbankverslag uit de tijd zelf. Het is opgesteld naar aanleiding van een onderzoek naar het handelen van schipper Olbits. De bedoeling van het document is het vaststellen van de schuld van Olbits en het opleggen van de bijbehorende straf. De bron is mogelijk niet representatief: het is onduidelijk in hoeverre andere VOC-dienaren illegaal handelden in slaven, en of de bron dus representatief is. De straf die Olbits krijgt, hij moet de slaven afstaan aan de VOC en de proceskosten betalen, lijkt niet zo groot. Wellicht dat hij daarom twee keer achter elkaar het risico nam om illegaal slaven te vervoeren op een VOC-schip. Wellicht dat andere VOC-dienaren ook het risico namen om zo wat bij te verdienen.
- c) Het trouwen van slaven geeft de VOC de gelegenheid om slaven hun trouw aan de compagnie te laten uitspreken ('de Compagnie trouw en krachtig dienst doen'). De opzichter hoopte waarschijnlijk dat slaven door deze beperkte vrijheid minder snel in opstand kwamen. Ook hoopte de VOC dat slaven die getrouwd waren minder snel zouden weglopen.
- d) Uit bronnen 9 en 10 blijkt niet dat de VOC als organisatie in slaven handelde. Wel probeerden werknemers kennelijk met enige regelmaat wat te verdienen aan slavenhandel (bron 9). Ook maakte de VOC regels om het leven van slaven ordelijk te laten verlopen, waardoor de kans op een opstand kleiner werd (bron 10).

Opdracht 9

Antwoord:

- a) De VOC was eigenaar van 119 slaven. (Een jaar eerder waren dat er 127).
- b) Slaven moesten hetzelfde werk doen. De VOC liet andere onvrije arbeiders komen omdat ze te weinig slaven hadden.
- c) Je komt tot een andere conclusie. De VOC als organisatie werkte blijkbaar ook met slaven. Hoewel je op basis van deze bron niet kunt zeggen of dat in Galle een regel of uitzondering was.

Opdracht 10

Antwoord:

- a) De eigenaren kregen geld voor het werk dat hun slaaf voor anderen deed.
- b) De bewering is juist. Op korte termijn mocht een slaaf een deel van het geld houden dat zijn eigenaar via hem verdiende. Op langere termijn kon een slaaf dat geld sparen om zichzelf vrij te kopen.

Opdracht 11

Antwoord:

- a) De bronnen zijn administratief van aard. Er staat zakelijk opgeschreven welke koopwaar (slaven) werden verhandeld. In bron 13 staan zelf met naam en toenaam getuigen. Dit soort bronnen zijn objectief, komen uit de tijd zelfs en zijn dus betrouwbaar.
- b) De slaaf in bron 13 wordt verkocht door iemand uit India zelf: 'een lokale christelijke soldaat, Janiko Amaro, die inwoner is van Cambelan.' De koopster is Nederlands. In bron 14 zijn de koper en de verkoper niet Nederlands. 'De Franse heer Beaudrij' kocht slaven 'van Francisco de Rosairo, een inwoner van de stad Cochin'. Francisco is van gemengde Europese en Aziatische afkomst. Nederlanders waren niet de enige die zich met slavernij bezighielden en hoeven hun excuses niet zonder meer aan te bieden.
- c) De handelaars zijn weliswaar niet allemaal Nederlands, maar de VOC, een Nederlands bedrijf met een staatsmonopolie, controleerde de slavenhandel en stond dit toe. Het maakte de slavenhandel en slavenbezit mogelijk door verkoopakten te administreren.

Opdracht 12

Antwoord:

- a) *Bijvoorbeeld:* Omdat je je nooit helemaal kunt verplaatsen in de gedachtes en gevoelens van mensen uit het verleden.
- b) *Eigen antwoord leerling.*
- c) *Bijvoorbeeld:* Slavernij was slecht, want Nederlanders lieten slaven in Azië zwaar werk doen (bron 4). Slaven werden bovendien met enige regelmaat slecht behandeld (bron 7). *Of:* Slavernij was wel slecht, maar niet zo slecht als we nu denken. Slavernij was in de vroegmoderne tijd heel gewoon. Niet alleen Nederlanders waren erbij betrokken (bronnen 13 en 14). Bovendien werden slaven lang niet altijd slecht behandeld (bron 5).

Opdracht 13

Antwoord:

- Tabel en kaart (bronnen 1 en 2): De tabel en kaart komen niet uit de tijd zelf, maar ze zijn wel gemaakt door historici en zijn betrouwbaar. Historici proberen feiten eerlijk te reconstrueren.
- Schilderijen en tekeningen (bron 3 t/m 6): De bronnen komen uit de tijd zelf. Dat maakt ze in principe betrouwbaar. Wat de bronnen minder betrouwbaar maakt is dat de makers, die vaak in opdracht van Europeanen werkten, er belang bij kan hebben gehad het leven van slaven minder slecht voor te stellen dan het was.
- Reisverslagen (bronnen 10 en 12): Dit zijn reisverslagen van VOC-werknemers uit de tijd zelf. Dat maakt de bronnen betrouwbaar. Omdat de schrijvers van de reisverslagen geen slaveneigenaars waren van de slaven die ze beschreven, konden ze vermoedelijk eerlijker over de behandeling van slaven spreken dan de schilders van bron 3 t/m 6. Een nadeel van reisverslagen en memoires (zogenoemde egodocumenten) is dat beschrijvingen soms selectief kunnen zijn, of vervormd door herinneringen.
- Officiële documenten uit de tijd van de VOC (bronnen 7, 8, 9, 11, 13, 14): Dit zijn documenten uit de tijd zelf met gegevens over slaven. De documenten waren bedoeld om bepaalde informatie over het VOC-bedrijf en de omgeving vast te leggen. Dat maakt de documenten voor die informatie redelijk betrouwbaar. Het nadeel is dat ook in deze bronnen niet altijd alle relevante informatie aan bod komt.
- Geschiedenistijdschrift (bron 15): Dit is een verslag over historisch onderzoek in een geschiedenistijdschrift. Het bevat een (zakelijke) mening.

